

Problémák és megoldások a hazai és nemzetközi digitális képtárak világában

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	3
2. DIGITALIZÁLÁS.....	4
2.1. ÁLLOMÁNYVÉDELEM	4
2.2. HOZZÁFÉRÉS	4
3. A GYŰJTEMÉNYEKRŐL, ADATBÁZISOKRÓL ÁLTALÁBAN	5
3.1. TÍPIZÁLÁS.....	6
3.2. FELTÁRÁS.....	8
3.2.1. A feltárás problémái.....	9
3.2.2. A feltárás eszközei.....	10
3.2.2.1. Az Art and Architecture Thesaurus	11
3.2.2.2. Az Iconclass.....	12
3.3. KERESÉS	12
3.4. ÚJABB IRÁNYZATOK, WEB 2.0 ALKALMAZÁSOK A FELTÁRÁSBAN.....	13
3.4.1. <i>Social tagging, folksonomy</i>	13
3.4.2. <i>CBIR</i>	14
4. MAGYARORSZÁGI DIGITÁLIS KÉPTÁRAK	15
4.1. DIGITÁLIS KÉPARCHÍVUM	15
4.2. BUDAPEST-KÉPARCHÍVUM	16
4.3. A NÉPRAJZI MÚZEUM FOTÓGYŰJTEMÉNYEI.....	17
4.4. FORTEPAN	18
5. A MAGYAR DIGITÁLIS KÉPKÖNYVTÁRRÓL	19
5/B. PROMETHEUS - DAS VERTEILTE DIGITALE BILDARCHIV	
FÜR FORSCHUNG & LEHRE	21
5/B.2. KERESÉS	22
5/B.3. E-LEARNING	23
5/B.4. META-IMAGE.....	23
5.2. AZ MDK ÉS A <i>PROMETHEUS</i>	24
6. ÖSSZEGZÉS	26
7. BIBLIOGRÁFIA.....	28
8. MELLÉKLETEK.....	33

1. Bevezetés

Napjainkban a képek világát éljük. Már a hetvenes évektől kezdve jellemző tendencia, hogy a képek, ha nem is átveszik a szövegek helyét, de lassan azok szintjére emelkednek mindennapi kommunikációnkban. „Az ipari társadalom rászoktatja polgárait a képi kábítószer élvezetére”, írta *Susan Sontag* már 1977-ben.¹ Az információs társadalom pedig csak erősíti ezt, mondhatnánk, hogy a már amúgy is „képfüggő” polgároknak újabb és újabb virtuális csatornákat nyit a „kábítószer” eléréséhez.

„Marshall McLuhan »globális faluja« most már tény”², ami nagyban befolyásolja az emberek igényeit is. Manapság már nem elégszenek meg a közgyűjtemények által nyújtott hagyományos szolgáltatásokkal, egyre nagyobb az igény a gyűjtemények távoli elérésére, azok otthonról való használatára.

Ezt kielégítendő, az ezredforduló környékén többé-kevésbé zökkenőmentesen megindult a magyarországi közgyűjtemények anyagának digitalizálása: „a hazai közgyűjtemények közül a könyvtárak járnak leginkább elől a digitalizálásban; az utóbbi években azonban a múzeumok is felzárkóztak, és a levéltárak is jelentős előrelépést tettek ezen a téren.”³ Bár a digitalizált anyag nagy részét a vizuális dokumentumok alkotják, úgy tapasztaltam, hogy sokszor nem fordítanak kellő figyelmet ezek fontosságára. Dolgozatomban a hazai gyűjtemények által gondozott online képadatbázisok helyzetével, fejlesztési irányjaival foglalkozom.

---

¹ Sontag, Susan: *Platón barlangjában*. In: Sontag, Susan: *A fényképezésről*. Bp.: Európa, 2010. 40. p.

² Mitchell, W. J. T.: *A képi fordulat*. In: Szőnyi György Endre, Szauter Dóra (szerk.): *A képek politikája* : W. J. T. Mitchell válogatott írásai. Szeged: JATEPress, 2008. 135. p.

³ Bánkeszi Katalin: *"Digitalizálni, de..."*. Érvek és ellenérvek, félelmek és remények. In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 57. évf. (2010.) 7. sz. 275. p.

2. Digitalizálás

A gyűjtemények állományának digitalizálása több szempontból is hasznos. Egyrészt egy (több) digitális másolat előállításával „megkímélhetjük” a dokumentumok eredeti példányaikat a mindennapos használatától, másrészt a szolgáltatás minőségén is javíthatunk. Nem elhanyagolandó tény, hogy némely dokumentum nagy felbontású digitális másolata olyan lehetőségeket adhat a kutatóknak, amik korábban, az eredeti dokumentumok használatával elképzelhetetlenek voltak.

2.1. Állományvédelem

Az anyagok „átmentése” természetesen nem mai probléma, és nem is a számítógépes technika elterjedésével vált mindennapi kérdéssé. Korábban is általános volt a dokumentumokról másolatot készíteni: például mikrofilmek vagy akár különböző metszetek segítségével. A cél itt sem volt más, mint az eredeti példány megóvása, annak biztonságban tudása.

Az állomány ilyen formában történő védelmét senki sem vitatja, ám sokszor nem is gondolnánk, hogy ez kivételes esetekben milyen hasznokkal járhat. 2009. március 3-án a városban folyó metróépítési munkálatok miatt összeomlott a *Kölni Történeti Levéltár* (*Historisches Archiv der Stadt Köln*), maga alá temetve az ott őrzött dokumentumok és iratok nagy részét. A gyűjtemény igen nagy hányada megsemmisült, illetve jelentős mértékben károsodott.⁴ A levéltár üzemeltetői néhány helybéli egyesülettel karöltve hamar reagáltak: négy (!) nappal a katasztrófa után létrehozták a kölni digitális levéltárat⁵, annak érdekében, hogy a használók igényeit továbbra is ki tudják elégíteni. Az oldal tartalommal való feltöltése, további fejlesztése a mai napig folyik, nagyban megkönnyítve ezzel a restaurációs munkálatokat is.

2.2. Hozzáférés

A digitalizálás másik vetülete, hogy az így létrehozott másolatokat az eredeti példány esetleges károsítása nélkül használhatjuk, különösebb erőfeszítések nélkül a közönség rendelkezésére bocsáthatjuk. Nagyban megkönnyíti a kutatók és érdeklődők dolgát, ha a gyűjteményhez távolról is képesek hozzáférni.

---

⁴Bővebben: Felbecsülhetetlen levéltári károk Kölnben URL:

http://www.mult-kor.hu/20090306_felbecsulhetetlen_leveltari_karok_kolnben (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

⁵Das digitale Historische Archiv Köln URL:

<http://www.historischesarchivkoeln.de/de/info/dhak> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

A digitalizált anyagot elérhetővé tehetjük az interneten is, ezzel elősegítve a földrajzi akadályok „leküzdését”, a gyűjtemény „akadálymentesítését”. A könyvtárügy 2008-2013 közötti stratégiája kiemelt kulcsterületként említi a kulturális javak digitalizálását, azok hozzáférhetővé tételét, illetve hogy „[a könyvtár] a használó-központúság szellemében a könyvtári épülettől és a nyitvatartási időtől függetlenül biztosítson hozzáférést ezen információkhoz és adatokhoz, valamint a könyvtári szolgáltatások jelentős részéhez.”⁶

Véleményem szerint a már digitalizált dokumentumok minőségi szolgáltatásával felértékelődhet a helyismereti anyagok helyzete is, hiszen a távoli elérés lehetősége olyan felhasználók érdeklődésére is számíthat, akiknek korábban nem nyílt módjuk a gyűjtemények vizsgálatára.

A digitalizálási stratégia megfogalmazásakor viszont érdemes megvizsgálni és jól körülhatárolni az így feldolgozandó dokumentumok sorát, illetve meghatározni egy bizonyos célcsoport igényeinek kielégítését, hiszen a „mindenkinek mindent” elv sokszor felesleges. Ez azért nagyon fontos, mivel kizárólag egy jól felépített, alaposan feltárt digitális gyűjtemény megléte esetén van lehetőség a dokumentumok minőségi szolgáltatására.

3. A gyűjteményekről, adatbázisokról általában

A gyűjtemények képi dokumentumainak szolgáltatása többféleképpen is történhet. Egyrészt természetesen hagyományosan, a kutatók igényeinek helyben történő kielégítésével. Sok intézmény, bár elkezdte állománya digitalizálását, egyáltalán nem tervezi annak az interneten való hozzáférhetővé tételét⁷. Ez az attitűd természetesen érthető, hiszen felmerülhetnek szerzői jogi problémák, az internetre „feltett” képek felhasználásával nincs minden esetben tisztában az azokat szolgáltató gyűjtemény. Az online „jelenlét” természetesen nem kötelező, hiszen egyedül az intézmények ismerik a felhasználók igényeit, és azokat figyelembe véve dönthetnek arról, hogy a dokumentumaikat elérhetővé teszik-e a világhálón, avagy sem. A gyűjteményben található anyagok bemutatásának más eszközei is

---

⁶ Portál program – a könyvtárügy stratégiája 2008-2013.

URL: <http://ki.oszk.hu/content/portal-program> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

⁷ Egy korábbi felmérésben a vizsgált gyűjtemények mindössze 27,8%-a jelezte, hogy internetes hozzáférést biztosít, 38,9% tervezi, hogy a jövőben elérhetővé teszi az anyagát, a maradék (a válaszadók harmada) pedig „egyáltalán nem foglalkozik a kérdéssel”. Bővebben: Plank Ibolya, Cs.: A fotográfia mint a vizuális nemzeti örökség része. Múzeumi közlemények, 2008. 1. sz. p. 29-40. URL: http://www.museum.hu/services/mk/files/mk_2008_1.pdf (A letöltés ideje: 2011.11.04.)

vannak, sok közgyűjtemény például szívesebben jelentet meg albumokat⁸, rendez kiállításokat, mint épít bárki által elérhető online adatbázisokat. Sokan a pénzhiányra hivatkoznak (egyébként teljesen jogosan), illetve nagy probléma az is, hogy a napi teendők ellátása mellett egyszerűen nem is lenne idő és energia az adatbázisok gondozására.⁹

3.1. Tipizálás

Természetes, hogy minden egyes képtár egyedi jellemzőket is visel magán, attól függően, hogy milyen igényeket hivatott kielégíteni, ám mindemellett vannak tipikus jegyeik is, amelyek mentén a kollekciók tipizálhatók. A vizuális gyűjtemények csoportosításával foglalkozik például James M. Turner, aki négy kategória szerint osztályozza azokat.¹⁰ (1. táblázat) Fontosnak tartom az ilyen és az ehhez hasonló vizsgálatokat, mivel egyfajta mankót adhatnak a gyűjtemények vezetőinek illetve munkatársainak kezébe. Nagyban javíthatunk a szolgáltatások minőségén, ha pontosan ismerjük a használók igényeit, tisztában vagyunk intézményünk korlátaival és lehetőségeivel.

---

⁸ Például: Kelevéz Ágnes, Szilágyi Judit (vál., szerk.): Nyugat-képeskönyv : fotók, dokumentumok a Nyugat történetéből. Bp.: Petőfi Irodalmi Múzeum, 2009. vagy: Plank Ibolya Cs., Hajdú Virág, Ritoók Pál: Fény és forma : modern építészet és fotó 1927-1950. Bp.: Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, 2003.

⁹ Vö. Szarka Klára: Fényképek a múltból : Fotógyűjtemények és archívumok sorsa a digitális korszakban című háromrészes írásával. In: Fotóművészet. 49. évf. (2006) 3-4. URL:

http://fotomuveszet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=229&Itemid=227 (A letöltés ideje: 2011.11.04.) és 5-6. sz. URL:

http://fotomuveszet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=251&Itemid=250 (A letöltés ideje: 2011.11.04) ill. 50. évf. (2007) 1. sz. URL:

http://fotomuveszet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=116&Itemid=127 (A letöltés ideje: 2011.11.04)

¹⁰ Turner, James M.: A typology for visual collections. In: Bulletin of the American Society of Information Science, 25. évf. (1999.) 6. sz. URL: <http://www.asis.org/Bulletin/Aug-99/turner.html> (letöltés: 2011.11.07.)

Személy/intézmény	Használó	Tevékenységek	Képek
Nyilvános/privát Helyi Nemzeti Nemzetközi Az intézmény (fenntartó) karaktere Például: Könyvtár Magazin/hírlap Művész Fizikai szervezet Pl.: Művészeti könyvtár Filmarchívum Diafilm-gyűjtemény Tényleges gyűjtemény Library of Congress különböző múzeumok Sajtóközpontok	A használat fajtái Pl.: Másolatkérés Kiállítás Oktatás Szakma/státusz Művész Művészet-történész Építész Stb.	Gyűjtés Válogatás Beszerzés Apasztás Központosítás Feldolgozás Gyűjtemény-szervezés Megőrzés Restaurálás Kiállítás és megjelenítés Kiterjesztés	Típus Álló- vagy mozgókép 2- vagy 3dimenziós Műfaj vagy cél szerint pl.: Képregény Vallási Reklám Technika Pl.: kréta Vízfesték Rézmetszet, stb. Hozzáférés Közvetlen Pl.: festmény Kerámia Közvetett Pl.: DVD Mikrofilm

1. táblázat: A vizuális gyűjtemények tipizálása¹¹

A Turner által végzett vizsgálat leginkább a hagyományos gyűjteményekre vonatkozik. Online szolgáltatások esetén ezek a dimenziók módosulhatnak, nem kis bizonytalanságokat okozva ezzel. A legszembevetőbb különbség, hogy a felhasználói réteg nem jelenik meg „személyesen”, így nem tudhatjuk pontosan, mire is lenne szükségünk, ezáltal a digitális gyűjtemények gondozása átcsapathat egy bizonyos fokú „sötétben tapogatózásba”, olyan látens felhasználói igények kielégítésre irányuló törekvésekre, amik

¹¹ Vö. Turner, i. m.

lehetséges, hogy igazából nem is jelentkeznek.¹² Természetesen az adatbázisok kialakításakor figyelembe vehetjük a leendő felhasználók tipizált, esetleg idealizált képét, ám a legtöbb esetben számíthatunk „laikusok” érdeklődésére is, akiknek nem mindig elvárásuk például a mély feltártsági szint megléte, vagy a végtelen mennyiségű szempontból történő keresőrendszer biztosítása, csupán egy egyszerű, jól áttekinthető, informatív oldalon szeretnének „keresgélni”.

3.2. Feltárás¹³

A felhasználói igények ismerete, illetve a gyűjtőkör pontos meghatározása a dokumentumok feltárási mélységét is determinálja. Más szempontok szerint történik a gyűjtemény feltárása, a dokumentumok metaadatokkal való ellátása mondjuk egy magángyűjteményben, mint egy nyilvános, általános gyűjtőkörű intézményben. Sokan úgy gondolják, hogy a minőség javulásának kulcsa a feltárás egységesítésében rejlik. Valóban, a magyarországi közgyűjtemények rendszerei meglehetősen nagy különbségeket mutatnak, és elengedhetetlen például egységes adatcsere-formátumok megléte, ám a „felülről jövő” irányelvek nem mindig tükrözik a gyűjtemények valódi szükségleteit. Az utóbbi időben sok ajánlás született a különböző feltártsági szintek heterogenitásának kiküszöbölésére, ám úgy gondolom, hogy a vizuális dokumentumok esetén kevésbé működik a folyamat „központosítása”, mint a szövegek esetén. A nyomtatott dokumentumok eleve szöveget tartalmaznak, azok megértése – ideális esetben – viszonylag egyszerű, kategorizálásukra könnyen kidolgozhatóak univerzális szabványok. A vizuális dokumentumok azonban egy teljesen más síkon (síkokon) értelmezhetőek, mint a szövegek.

Míg a nyomtatott dokumentumokban (ideális esetben) fellelhető a mű címe, szerzője, a megjelenés éve és így tovább, addig egyrészt a képek feldolgozásakor ezen információk vagy el sem érhetőek, vagy csak igen nagy nehézségek árán deríthetők ki, másrészt, ha találunk is bármily információt, az „gyakran nem teljes és nem abszolút”.¹⁴

---

¹² Ennek elkerülése végett ma már alapkövetelmény a különböző fórumok, vendégkönyvek létrehozása, ahol a látogatók leírhatják véleményeiket, észrevételeiket. Azonban ezek működése – véleményem szerint – nem mindig kielégítő. Például a Magyar Digitális Képkönyvtár vendégkönyvének utolsó bejegyzése (2011.11.09-i adat) ez év január 20-án íródott.

¹³ A vizuális dokumentumok metaadataival bővebben foglalkozik Bor Balázs: *Magyar digitális képkönyvtárak metaadat-használata* című OTDK dolgozatában. Debrecen: Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, 2011.

¹⁴ Pfenninger, Kathryn: *Bildarchiv digital*. Stuttgart: Theiss, 2001. 30. p. (Pfenninger abszolútnak nevezi azokat az adatokat, amelyek pontosan tartalmazzák az információt, azok további értelmezése nem szükséges) Saját fordítás.

A formai feltárásnál is jóval nagyobb nehézségek merülhetnek fel a képi dokumentumok tartalmi feltárásakor. Tény, hogy átlagon felüli intellektuális képességekre van szükség ahhoz, egy kép jelentését pontosan megértsük, hiszen azokat „egyrészt számtalan szemszögből vizsgálhatjuk, másrészt ezek az értelmezések többféleképpen interpretálhatóak”.¹⁵ Ez nagyban megnehezíti a feltárást végző szakember munkáját, hiszen a képek tartalmát kell elsősorban szavakba öntenie, ami sokszor fejtörést is okozhat, hiszen egyáltalán nem mindegy, hogy tegyük fel, rendelkezik olyan ismeretekkel, amelyek elengedhetetlenek a kép lényeges elemeinek megfejtéséhez, avagy sem.

3.2.1. A feltárás problémái

A képek jelentésével és azok megértésével foglalkozik Erwin Panofsky is,¹⁶ aki három kategóriát különít el a vizuális dokumentumok vizsgálata esetén: *preikonografikus* (leírás), *ikonográfiai* (elemzés) és *ikonológiai* (értelmezés).

Az értelmezés tárgya	Az értelmezés aktusa	Az értelmezéshez szükséges felkészültség
<i>Elsődleges v. természetes képtárgy</i> A) tárgyi B) kifejezésbeli	<i>Preikonografikus leírás</i>	<i>Mindennapi tapasztalat</i> (tárgyak és események ismerete)
<i>Másodlagos v. konvencionális képtárgy</i>	<i>Ikonográfiai elemzés</i>	<i>Irodalmi források ismerete</i> (tájékozottság a meghatározott témák és fogalmak körében)
<i>Belső jelentés v. tartalom</i>	<i>Ikonológiai elemzés</i>	<i>Szintetikus intuíció</i> (az emberi elme alaptörékvéseinek ismerete) melyet eleve meghatároz a személyiség pszichológiája is „Weltanschauungja”

2. Táblázat¹⁷

¹⁵ i. m. 31. p.

¹⁶ Panofsky, Erwin: A jelentés a vizuális művészetekben : tanulmányok. Bp.: Gondolat, 1984.

¹⁷ Vö. u.o. 293.p.

Jól látható, hogy a dokumentumok különböző mélységű feltárása különböző kompetenciákat kíván meg az azok feldolgozását végző szakembertől. Egyáltalán nem mindegy, hogy egy kép vizsgálatakor felismerik-e, hogy mi annak *tartalma*, vagy csupán annak *tárgyi* elemzéséig jutnak el. Panofsky elsősorban a reneszánsz festészet tanulmányozására koncentrált elmélete megfogalmazásakor, de a mai napig sokan átvették az általa használt terminológiát, továbbgondolva azt. Az információtudományok terén máig az egyik legjelentősebb adaptáció Sara Shatford nevéhez fűződik.¹⁸ Shatford lényegében tovább finomította a Panofsky által megfogalmazott felosztásokat, elkülönítve különféle aspektusokat azokon belül.

3.2.2. A feltárás eszközei

A fent említett problémák kiküszöbölésére több kezdeményezés is indult. Ezek egyik módja a prekoordinált osztályozási rendszerek kialakítása, bevezetése, amik annyiban kötik meg a szakemberek kezét, hogy a tartalmilag feltárandó dokumentumokat egy már előre kialakított rendszerbe kell, hogy besorolják, illetve, hogy azok tárgyszavait egy előre elkészített, szabályozott listából kell, hogy kiválasszák. Ezen osztályozási rendszerek egy speciális részét alkotják a teauruszok, avagy az irányított tárgyszójegyzékek.¹⁹ Előnyük, hogy pontosan meghatározzák, hogy mely kifejezések lehetnek, illetve nem lehetnek tárgyszavak, továbbá jelzik a deskriptorok közötti kapcsolatokat. A probléma viszont itt is a már említett központosítás, hiszen gyűjtemény és gyűjtemény között jelentős különbségek lehetnek, lehetséges, hogy míg egy bizonyos módszer működik az egyik helyen, addig használhatatlannak bizonyul egy másikon.

Magyarországon a legelterjedtebb ilyen tárgyszó-rendszer a *Köztaurusz*,²⁰ ami a legáltalánosabb, legsokoldalúbb tárgyszójegyzék. Ez viszont megnehezíti alkalmazását a művészeti területeken, hiszen egyrészt a bőség sok esetben megzavarhatja a használót, másrészt általános mivolta miatt csupán korlátozottan alkalmas művészeti, muzeológiai területen való használatra.

---

¹⁸ Shatford, Sara: Analyzing the Subject of a Picture: A Theoretical Approach. In: Cataloging & Classification Quarterly, 6. évf. (1986.) 3. sz. 39-62. p.

¹⁹ Bővebben: Horváth Tibor, Sütő Péter: A teauruszok. In: Horváth Tibor, Papp István: Könyvtárosok kézikönyve 2. : Feltárás és visszakeresés. Bp.: Osiris, 2001. 96-111. p.

²⁰ OSZK TEZAURUSZ/KÖZTAURUSZ URL: <http://mek.oszk.hu/adatbazis/thes.htm> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

Művészeti teauruszok létrehozásával Magyarországon többen próbálkoztak már korábban, ám ezek nem terjedtek el széles körben: mind az 1979-es Muzeológiai²¹, mind pedig az 1995-ös Művészeti-építészeti²² tárgyszójegyzék interneten elérhető ismertetőjében a „használatára nem került sor” szerepel.²³

3.2.2.1. Az Art and Architecture Thesaurus

Külföldön is indultak hasonló, a tartalmi feltárást segítő kezdeményezések, többkevesebb sikerrel. Az egyik legszínvonalasabb ezek közül a *Getty Research Institute* által kidolgozott *Art and Architecture Thesaurus* (AAT).²⁴ Jelenleg nagyjából 35.000 „rekord” és összesen 245.000 kifejezés található benne, képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és régészeti témakörben. Amikor a hetvenes évek végén elkezdték a teaurusz építését, céljuk egy a művészeti intézményrendszerekben használható tárgyszójegyzék létrehozása volt, mivel úgy tapasztalták, hogy bár a közkönyvtárak jól el vannak látva minőségi teauruszokkal, addig ez a múzeumokról és a művészeti könyvtárakról nem mondható el. Az AAT népszerűségének (a kitűnő minőség mellett) kulcsa, hogy bár eredetileg angol nyelvű, de a rendszer kialakítása támogatja a többnyelvűséget (jelenleg az angol mellett spanyol és holland kifejezések találhatók meg benne, és jelenleg is folyik a fordítás francia, kínai, német és olasz nyelvre).²⁵

---

²¹ Muzeológiai szakrend és szójegyzék. Bp.: Múzeumi Restaurátor- és Módszertani Központ, 1979.

²² Csík Tibor, Varga Katalin (összeáll.): META : Művészeti és építészeti tárgyszójegyzék. Bp.: MKF, 1995.

²³ Lásd: Ungváry Rudolf: A teauruszokról. URL:

http://regi.oszk.hu/hun/szakmai/teaurusz/teaurusz_oszk_hu.htm#magy (A letöltés ideje: 2011.11.10.)

²⁴ Art & Architecture Thesaurus® Online URL:

<http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/index.html> (A letöltés ideje: 2011.11.03.)

²⁵ Az AAT-ról bővebben lásd: Csík Tibor, Varga Katalin: Magyar képző- és iparművészeti tárgyszójegyzék : A megvalósíthatósági tanulmány rövidített változata. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros, 4. évf. (1995.) 3. sz. 10-24. p. [az AAT-vel foglalkozó rész: 18-22. p.]

3.2.2.2. Az Iconclass

Egy másik, merőben eltérő kezdeményezés Henri van de Waal nevéhez köthető, aki a hollandiai Leideni Egyetemen (*Universiteit Leiden*) indította el az *Iconclass*²⁶ nevű rendszert. Ez lényegében nem tezaurusz, hanem egy ETO-hoz hasonló, tudomány- (művészet)felosztáson alapuló, képek tartalmi leírásához használatos hierarchikus osztályozási rendszer. Az alapötlet ugyanaz, mint az ETO-nál: a művészetet 10 alcsoportra osztották,²⁷ amelyek később további betű- és számkombinációk hozzáadásával tovább finomíthatóak, szükség esetén egészen a konkrét művek mélységéig. A rendszer a vizsgálat napján közel 28.000 kifejezést tartalmazott. Az *Iconclass* előnyei, szintúgy, mint az ETO-nak, hogy szinte a végtelenségig bővíthető, illetve, hogy nyelvtől független: jelenleg angol, német, olasz, francia és finn nyelven érhető el. Ezt az osztályozási rendszert alkalmazza egyébként a német *Bildindex der Kunst und Architektur*²⁸ is, a Marburgi Egyetem által indított, mára nagyjából 2 millió képet tartalmazó adatbázis.

3.3. Keresés

A gyűjtemény anyagának feltártsági szintje meghatározza azt is, hogy milyen keresési lehetőségeink vannak, illetve lehetnek a dokumentumok között. Elmondhatjuk, hogy ugyanúgy, mint a feltárás, a vizuális dokumentumok közötti keresés is magasabb intellektuális kompetenciákat követel a felhasználótól. Az első és legfontosabb probléma, hogy bár vizuális anyagok között keresünk, addig a keresőkérdést magát szövegesen fogalmazzuk meg. Nehézségeket okozhatnak különféle kulturális, műveltségbeli különbségek, mivel nem teljesen biztos, hogy például a felhasználó által vizionált kép szövegi megfelelője ugyanaz, mint a gyűjtemény munkatársai által a képről alkotott tárgyszó: „korábbi vizsgálatok azt is kimutatták, hogy a képi dokumentumok osztályozását végző szakemberek nem igazán olyan kulcsszavakat használnak, amelyeneket a felhasználók beírnak a tényleges kereséseik közben”, derül ki a Bernard J. Jansen által végzett vizsgálatokból.²⁹

---

²⁶ ICONCLASS a multilingual classification system for cultural content. URL <http://www.iconclass.org/> (A letöltés ideje: 2011.11.03.)

²⁷ 0: absztrakt, nem ábrázoló művészet. 1: vallás és mágia. 2: természet. 3: emberi lény, személyek általánosságban. 4: társadalom, civilizáció, kultúra. 5: absztrakt ötletek és koncepciók. 6: történelem. 7: Biblia. 8: irodalom. 9: klasszikus mitológia és ókor.

²⁸ Bildindex der Kunst und Architektur. URL: <http://www.bildindex.de> (A letöltés ideje: 2011.11.04.)

²⁹ Jansen, Bernard J.: Searching for digital images on the web. In: *Journal of Documentation*, 64. évf. (2008.) 1. sz. 81-101. p. Magyar fordítása: Drótos László: Digitális képek keresése a weben. In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 56. évf. (2009.) 11-12. sz. 557-561. p.

3.4. Újabb irányzatok, Web 2.0 alkalmazások a feltárásban

A vizuális dokumentumok keresésének problémáira az utóbbi néhány évben számos megoldási javaslat született, hiszen a világháló folyamatos fejlődése mind újabb és újabb lehetőséget biztosít a szolgáltatások javítására.

3.4.1. Social tagging, folksonomy³⁰

Az újabb irányzatok szívesen használják a Web 2.0 lehetőségeket. Ezek közül az egyik a *közösségi címkézés* nevű kezdeményezés, ami a fent említett, a feltáráskor és a kereséskor felmerülő nehézségeket igyekszik kiküszöbölni azáltal, hogy a felhasználóknak is biztosítja a dokumentumok tárgyszavakkal való ellátását. A cél az, hogy a gyűjtemény használói saját kulcsszavakat adhassanak a dokumentumoknak, ezáltal megkönnyítve az azok közötti keresést.

Sok szakmabeli viszont megkérdőjelezi ezt, mondván: „egyáltalán miért engedjük be a felhasználót az OPAC-okba?” Ez egyfelől érthető, hiszen a dokumentum-leírás egy igen összetett és bonyolult „művészet”, ám mint azt korábban is említettem, és az e téren folytatott vizsgálatokból is világosan kiderül: a gyűjtemény munkatársai által adott tárgyszavak nem minden esetben ugyanazok, mint a felhasználók által megfogalmazott keresőkérdések. Ha viszont a két folyamatot képesek vagyunk ésszerű keretek között meghonosítani, ti. hogy az alapos feltáró munka mellett lehetőséget biztosítunk a gyűjtemény használóinak, hogy saját kulcsszavakat adjanak a dokumentumoknak, az egy olyan minőségi javulást is eredményezhet, ami nagyban növelheti a gyűjtemény népszerűségét, használhatóságát.

Ennek felismerése vezette például a *Library of Congress*-t, hogy a képgyűjteménye egy részét feltöltse a *Flickr* online képmegosztó rendszerbe.³¹ A céljuk kimondottan az volt, hogy a képeket a felhasználók lássák el címkékkel, leírásokkal. Ennek érdekében minden feltöltött képhez egyedül egy *tag*-et (minden esetben *Library of Congress*), illetve két gépi azonosítót rendeltek, és a továbbiakban egyáltalán nem szabályozták a felhasználók mozgásterét. A képek alatt érdekes, informatív párbeszédnek is kialakulhattak, hiszen a felhasználók sok

---

³⁰ Bővebben lásd a *The Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, *Folksonomies* című tematikus számát, 34. évf. (2007.) 1. sz. URL: <http://www.asis.org/Bulletin/Oct-07/index.html> (A letöltés ideje: 2011.11.09.)

³¹The Library of Congress' photostream URL: http://www.flickr.com/photos/Library_of_Congress (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

esetben több információval rendelkeznek bizonyos képek készítési körülményeiről, azok tárgyáról vagy az ott szereplő személyekről, mint a könyvtár dolgozói.

A *Library of Congress Flickr* gyűjteményében jelenleg 14.405 kép található,³² és ez a szám napról napra nő. Egy véletlenszerűen kiválasztott kép³³ jelenleg több mint húszezer megtekintésnél jár, arra 26 komment érkezett és a látogatók 19 új kulcsszóval látták el. Úgy gondolom, hogy a „hagyományos úton” történő feltárás esetén a képek aligha kaphatnának „plüssjáték” vagy „göndör haj” tárgyszavakat, pedig sok esetben ez is igen fontos keresési szempont lehet.³⁴ Szintén előny, hogy a képeket nem csupán egyetlen nyelvterület tagjai láthatják, így szabadon adhatóak különböző nyelvű *tag*ek, nagyban hozzájárulva a többnyelvű platform kialakításához.

Hasonló céljuk lehetett az MTI *Fotómozaik*³⁵ dolgozóinak, amikor létrehoztak egy fórumot,³⁶ ahol olyan képekről kérnek ismertetőt a felhasználoktól, amelyekről igen csekély vagy éppen semmi információval sem rendelkeznek. A szolgáltatás viszont igen korlátozott, és minden jel arra utal, hogy nem a feltárás *kiegészítésére*, hanem annak *helyettesítésére* alkalmazzák ezt a módszert. Úgy gondolom, érdemes elgondolkodni azon, hogy több, akár korábban már feltárt képet is elérhetővé tennének ily módon, hiszen mint azt korábban már említettem, nagy az esélye, hogy némely látogató többletinformációval rendelkezik bizonyos képekről.

3.4.2. CBIR

Napjainkban az információtudomány egyik legizgalmasabb fejlesztését a képek tartalom alapú keresése jelenti. A *Content Based Image Retrieval* (CBIR) egy olyan rendszer, ami tulajdonképpen a már korábban tárgyalt problémát (ti. hogy vizuális dokumentumok között szövegesen végzünk kereséseket) azáltal igyekszik megoldani, hogy mind a „keresőkérdés” mind a keresés folyamata képi szinten történik. Ezt úgy érik el, hogy a digitális formájú képeket pixelek szintjére bontják le, majd azokat „behasonlítják” egy már

---

³² 2011.11.12-i adat.

³³ Louis & Lola ?-- TITANIC survivors URL:

http://www.flickr.com/photos/library_of_congress/2535973345/in/set-72157623212811048 (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

³⁴ A gyűjteményben megtalálható képek összes tárgyszava elérhető az alábbi oldalon: URL: http://www.flickr.com/photos/library_of_congress/alltags/ (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

³⁵ Fotómozaik 1938-2006. URL: <http://foto.mti.hu/fotoweb/> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

bővebben lásd még: Dávid Adrienne, Kőrös Kata: Adattármutra. Képgyűjtemények 2. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. évf. (2011.) 6. sz. 262-274.p.

³⁶ Fotómozaik 2001-2005. URL: <http://foto.mti.hu/fotoweb/FWExt/Pages/Default.aspx> (A letöltés dátuma: 2011.11.12.)

meglévő adatbázis hasonlóan lebontott képeivel.³⁷ Ez a módszer jelenleg leginkább a „találj az alábbi képpel egyezőket” projektek téren használatos, több-kevesebb sikerrel.³⁸ Ám már a Google képkereső rendszerében is beállíthatunk olyan keresési szempontokat, mint például a kép színe, vagy típusa (portré, vonalrajz stb.).

4. Magyarországi digitális képtárak

Az interneten is elérhető magyar képgyűjtemények köre igen tág. Igyekeztem olyan adatbázisokat vizsgálni, amelyek különbözőségeikkel reprezentálják ezt a széles skálát. Általánosságban elmondható, hogy a gyűjtemények meglehetősen szétszórta, azokról teljes és pontos képet kapni igen nehézkes. Ezt a problémát áthidalandó jött létre a Magyar Digitális Képkönyvtár, aminek helyzetével bővebben az 5. fejezetben foglalkozom.

4.1. Digitális Képtár

A Digitális Képtár³⁹ (DKA) az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Gyűjtemény Osztálya (*E-könyvtári Szolgáltatások Osztály*⁴⁰) által fenntartott adatbázis, az EPA és a MEK mellett. A DKA 2007-ben indult, és 2008-tól hozzáférhető a nyilvánosság számára. A képek forrása jellemzően a már digitalizált nyomtatott dokumentumok képanyaga, de ezeken kívül jelen vannak az interneten fellelhető, a DKA gyűjtőkörébe⁴¹ tartozó képek is, például a korábban már említett *Flickr* vagy akár *indafoto*⁴² oldalról, de megtalálhatóak akár a Wikimedia Commons⁴³ szabadon felhasználható műemléki fotói is.⁴⁴ A gyűjteménybe bárki küldhet képeket, azokat szívesen fogadják.

A DKA-ban jelenleg⁴⁵ 28.643 dokumentum szerepel, ezek nagy része fénykép, de találhatunk különböző térképet, metszeteket is. Az oldal kialakítása illeszkedik az OSZK többi elektronikus projektjének képébe. Ez nagyban segíti a felhasználókat a tájékozódásban, hiszen nem kell folyamatosan „új dolgokat megtanulniuk”, hanem az EPA és a MEK jól

³⁷ Jansen i.m. 82.p. A témáról bővebben lásd például Ritendra Datta et al.: Image Retrieval: Ideas, Influences, and Trends of the New Age. ACM Computing Surveys, 40. évf. (2008) 2. sz. 1-60.p.

³⁸ Például aTinEye URL: <http://www.tineye.com/> (letöltés dátuma: 2011.11.07.)

³⁹ Digitális Képtár (DKA). URL: <http://dka.oszk.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁴⁰ A Digitális Gyűjtemény Osztály (eredeti nevén: MEK Osztály) küldetésnyilatkozata. URL: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/kuldetes.htm> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁴¹ A Digitális Képtár gyűjtőköri leírása. URL: <http://dka.oszk.hu/html/irattar/gyujtokor.html> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁴² Indafoto – Az inda fotómegosztó szolgáltatása. URL: <http://indafoto.hu/>

⁴³ Wikimédia Commons. URL: <http://commons.wikimedia.org/wiki/Kezd%C5%91lap> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

⁴⁴ A részgyűjteményekről bővebben lásd: Részgyűjtemények a Digitális Képtárban. URL: <http://dka.oszk.hu/html/gyujtemeny.html#31> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

⁴⁵ 2011.11.12-i adat.

megszokott, áttekinthető, felhasználóbarát keresőfelületét használhatják. Összetett keresés esetén a találatokat rendezhetjük cím, alkotó, időrend és ID szerint, ám ezt csak előre állíthatjuk be, később már nincs lehetőségünk a találati halmaz további rendszerezésére.

Összességében elmondható, hogy a DKA egy igen színvonalas gyűjtemény, világos és áttekinthető rendszer. Ám sokszor indokolatlanul túlbonyolított, és többször felmerülhetnek bosszantó apróbb hiányosságok.

Az adatbázis elvileg angol nyelven is elérhető, bár az angol oldalon található funkciók jóval csekélyebbek. Ezen felül a rendszer például nem támogatja az ékezetek nélkül való keresést, ami nagyban megnehezítheti a külföldről történő használatot.

A DKA fejlesztési tervében szerepel, hogy további kényelmi funkciókkal is ellátnák, ilyen például a nagyméretű képek interaktív nagyítása, vagy a diafilmek lejátszási lehetősége. „A fejlesztési irányok között szerepel a személyre szabható opciók kialakítása: a regisztrált felhasználók számára elérhető albumba rendezés, személyes címkék készítése, képszerkesztési lehetőségek és képeslapküldő szolgáltatás”.⁴⁶

4.2. Budapest-képtár

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény fotótári anyagának egy részét, illetve az ott őrzött dokumentumok illusztrációit (összesen mindegy 3500 képet⁴⁷) találhatjuk meg a Budapest Képtárban.⁴⁸

A Budapest Gyűjtemény nagy népszerűségnek örvend a kutatók körében, ám ez azt is eredményezi, hogy a rendszeres használat által az ott őrzött képek minősége is jobban romlik. Ezt kiküszöbölendő a digitalizálási munkálatokat az egyedi, muzeális értékű dokumentumokkal kezdték, hogy minél jobban megkíméljék azokat. A gyűjtemény digitalizálása azóta is folyamatosan zajlik, igaz, ez a munka igen nehézkes, mivel a fotótárban egyetlen szakember dolgozik.⁴⁹

A digitális archívum ennek ellenére roppant színvonalas, a képek feltárása igen mélynek tekinthető. A keresőfelület illeszkedik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár többi adatbázisának (például a SzocioWeb) kialakításához, ami az „edzett szem” számára világos és

---

⁴⁶ Dávid Adrienne, Kőrös Kata: Adattármutató. Képgyűjtemények. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. évf. (2011.) 5. sz. 210.p.

⁴⁷ Adattármutató – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. URL: <http://www.fszek.hu/adattar> (A letöltés ideje: 2011.11.13.) Ugyanitt jelzik, hogy további több mint 10.000 kép metaadatai között kereshetünk a könyvtár számítógépes adatbázisában.

⁴⁸ Budapest-képtár. URL: <http://database.fszek.hu:2006/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁴⁹ Szarka Klára: Fényképek a múltból 1. rész. URL: http://fotomuveszet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=229&Itemid=227 (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

átlátható, sokoldalú keresést tesz lehetővé, a gyűjteményt rendszeresen látogató kutatók igényeit tökéletesen kielégíti, ám lehetséges, hogy egy „dilettáns” felhasználót inkább elrettent a sokféle lehetőség, a sok felugró ablak és az adatbázis kezelésének első látásra furcsának, szokatlannak tűnő folyamata. Ezt kiküszöbölendő, a látogatók orientációját segíti az igen informatív súgó és használati útmutató. Lehetőségünk van egyszerű keresésre is, ami a címadatokban, leírásokban és a tárgyszavak között keres, ezen kívül kezeli az adatbázisban szereplő (letiltott) szóváltozatokat, rokon értelmű szavakat is.

Véleményem szerint a Budapest-képtár az ország egyik legszínvonalasabb digitális képtára, ami az elérhető képek számának növelésével (tudvalevő például, hogy 2006-ban digitalizálták a teljes 1956-os képanyagot,⁵⁰ ám ezek közül összesen *egy*t találtam), illetve a keresőfelület „felhasználó-barátabbá” tételével még népszerűbb is lehetne.⁵¹

4.3. A Néprajzi Múzeum fotógyűjteményei

Jelentős vizuális anyaggal rendelkezik a *Néprajzi Múzeum* is. „A néprajztudomány jellegéből fakad, hogy jeles művelői a fotográfiát mint dokumentáló eszközt meglehetősen kedvvel és már viszonylag korán használni kezdték, s ennek a budapesti Néprajzi Múzeum gyűjteményében meg is vannak a nyomai.”⁵² A gyűjteményben nagyjából 400 ezer fényképet őriznek,⁵³ ezek közül nagyjából 20.000 fotó érhető el az online adatbázisban.⁵⁴ Itt is tapasztalható az a probléma, hogy a kellő munkaerő hiánya miatt csak igen nehézkesen képesek haladni a digitalizálási munkálatokkal.

Az adatbázis keresője logikusan felépített, világos elveket követ. A keresési szempontok nagy részét (dokumentumtípus, helynév, ország, népcsoport, stb.) legördülő listákból választhatjuk ki. Lehetőség van egyszerű, minden mezőben való keresésre is. A keresés elvégzése előtt lehetőségünk van beállítani, hogy hány találat jelenjen meg egy oldalon (1-5-10-20-összes), ám a találati listát ezek után már nem alakíthatjuk, nincs mód például további szempontok szerinti rendezésre. A dokumentumtípus kiválasztásánál igen sok kategóriát elkülönítettek a fejlesztők, ám egyrészt indokolatlannak tarom, hogy külön keresési

---

⁵⁰ Lásd ugyanott

⁵¹ A Budapest-képtár bővebb elemzéséről bővebben lásd: Kőrös Kata, Somogyi Tamás, Ternai Zita: Adattármustra. Képtárak. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 55. évf. (2008.) 5. sz. 225-237. p.

⁵² Szarka Klára: i. m.

⁵³ Néprajzi Múzeum – Gyűjtemények. URL:

<http://www.neprajz.hu/gyujtemenyek.php?menu=7&kategoria=Fenykep> (A letöltés ideje: 2011.11.13.) (a fényképtárban külön egységet képez a diapozitív- és a fényképgyűjtemény)

⁵⁴ A Néprajzi Múzeum által gondozott adatbázisok (a fotógyűjteményen kívül kézirat-, nyomtatvány-, népzene- és rajzgyűjtemény) itt érhetők el: Néprajzi Múzeum – Gyűjtemények. URL: <http://www.neprajz.hu/tartalom.php?menu2=28> (A letöltés ideje: 2011.11.03.)

kategóriát képviseljen például az „ff. 6x9 cm pozitív kép”, és az „ff. 6x9 cm-es pozitív kép”, másrészt a dokumentumtípusok elkülönítése sok esetben nem is működik.

4.4. Fortepan

Úgy gondolom, a képtárak vizsgálatakor nem mehetünk el az amatőr kezdeményezések mellett, hiszen ezek legtöbbször olyan közösségi igények kielégítésére jönnek létre, melyeket a hivatalos intézményrendszer addig talán fel sem ismert. Az egyik legérdekesebb ilyen „akció” a *Fortepan*⁵⁵ nevet viseli.

Az oldal⁵⁶ készítőinek egyáltalán nem volt célja egy könyvtári minőségű rendszer kialakítása, erre egyébként nem is lett volna lehetőségük, hiszen a képek nagy részét lomtalanításokkal „guberálták össze”, így a sokszor semmilyen információkkal nem rendelkeznek a fotókról. Bevallottan egy minimalista, az elmúlt nagyjából száz év mindennapjait reprezentáló gyűjteményt szerettek volna létrehozni, amit minden látogató kedvére böngészhet. A honlapon jelenleg több mint 12.000 amatőr felvétel található. Jól mutatja a kezdeményezés népszerűségét, hogy az indulás óta (2009) nagy közösség szerveződött köré, létrehoztak például egy fórumot is, ahol a képek „megfejtéseit” tárgyalják,⁵⁷ de van wiki oldaluk⁵⁸, sőt újabban egy virtuális térképen⁵⁹ lehet elhelyezni a képeket (már ha ismert azok készítési helye). A Fortepan egy remek példa arra, hogy az alulról szerveződött, kis költségvetésű, amatőr kezdeményezések is roppant népszerűek tudnak lenni, és nagyban hozzájárulnak a közösségi tudás emeléséhez. Például a *Fortepan* anyagát használta fel Kerényi Zoltán a nagy sajtóvisszhangot kapott, egyébként méltán népszerű *Fortepan – ablak a múltba* fotósorozata⁶⁰ elkészítéséhez, ahol a korabeli amatőr felvételeket montírozta a napjainkban készült digitális fotókra.

---

⁵⁵ A gyűjtemény neve a mára már nem létező váci Kodak/Forte gyárra, és az ott gyártott, valaha nagy népszerűségnek örvendő negatívfilmre utal. A Forte történetéről bővebben lásd a Váci Levéltár anyagát: Kodak – Forte kiállítás. URL:

http://vacarchivum.hu/upload/43_galery.php (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

⁵⁶ Fortepan. URL: <http://www.fortepan.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

⁵⁷ Fortepan megfejtések. URL: <http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9204653> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁵⁸ Fortepan Wiki http://fortepan.wikia.com/wiki/Fortepan_Wiki (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

⁵⁹ ForteMap. URL: <http://fortemap.indi.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁶⁰ fortepan – window to the past – ablak a múltba. URL: <http://www.flickr.com/photos/mrsultan/sets/72157626149118210> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

5. A Magyar Digitális Képkönyvtárról

2008-ban, a *Reneszánsz év* keretében kezdte meg működését a *Magyar Digitális Képkönyvtár*⁶¹ (MDK) pályázati támogatással. A pályázat⁶² megfogalmazói felismerték, hogy bár a magyarországi könyvtárak jelentős mennyiségű képi dokumentummal rendelkeznek, sőt, azok egy részét már digitalizálták is, ezek az anyagok nagyrészt elszórva találhatók meg a gyűjteményekben, sokszor még a létezésük ténye is csupán kevesek számára ismert. Az ötletgazdák felismerték a felhasználók azon igényét, hogy az elaprózott, esetenként csak hosszas keresés árán fellelhető digitalizált könyvtári képanyaghoz egy közös felületen férhessenek hozzá. Ennek érdekében egy olyan gyűjtőoldal létrehozását tűzték ki célul, ahol megtalálható és kereshető a könyvtárak által már digitalizált vizuális dokumentumok (plakátok, metszetek, térképek, fényképek, képeslapok, illetve a képként digitalizált szövegek) nagy része.⁶³

Az MDK jelenleg 52 gyűjtemény nagyjából 60.000 dokumentumának (ez több mint 78.000 képet jelent) biztosít közös keresési és hozzáférési felületet. A képek között végezhetünk egyszerű és összetett keresést, de lehetőség van a partnerkönyvtárak anyagainak külön-külön történő böngészésére is. Összetett keresés esetén 26 szempont közül választhatunk, amit kissé túlzónak tartok. Nem vélem megalapozottnak például, hogy elkülönítették a cím, főcím és egyéb cím kategóriákat, illetve nem hiszem, hogy bárkinek is megfordulna a fejében, hogy mondjuk katalógus rekordra, vagy raktári jelzetre keressen (ez indokolt lehet a partnerintézmények katalógusaiban történő kereséskor, ám egy gyűjtőoldal esetén véleményem szerint felesleges). Azt, hogy a keresés eredménye oldalanként hány találatot mutasson, csupán a keresés elindítása előtt állíthatjuk be, arra később már nincs lehetőség. A találati halmaz további rendezése (például gyűjtemény szerint) sem megoldott. Apróság, bár számomra igen bosszantó, hogy a képek új lapon történő megnyitására nincs lehetőség, csupán a „vissza a találati halmazhoz” stb. gombokkal navigálhatunk. Böngészés esetén is tapasztalhatunk kisebb-nagyobb hiányosságokat: például az évszázad szempont esetén azok nem számsorrendben, hanem betűrend szerint vannak rendezve, így például a XIX. század a XV. század elé kerül.⁶⁴

⁶¹ MDK – Magyar Digitális Képkönyvtár. URL: <http://www.kepkonyvtar.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁶² Az Oktatási és Kulturális Minisztérium „Reneszánsz év 2008” programja keretében pályázatot hirdet könyvtárak számára „Magyar Digitális Képkönyvtár” címmel.

URL: http://www.okm.gov.hu/letolt/kultura/kozmu/reneszansz2008_konyvtar_080211.pdf

(A letöltés ideje: 2011.11.13.)

⁶³ Bánkeszi Katalin, Dávid Adrienne, Moldován István: A Magyar Digitális Képkönyvtár projekt (MDK). In: Könyvtári Levelező/Lap. 21. évf. (2009) 6. sz. 7. p.

⁶⁴ Az MDK bővebb értékeléséről lásd: Dávid Adrienne, Kőrös Kata: Adattármustra. Képgyűjtemények 2. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. évf. (2011.) 6. sz. 268-274. p.

Az MDK nem kis munkát vállalt magára egy közös platform létrehozásával. Ilyen esetben a legnagyobb problémát a részgyűjtemények feltártsági szintjeinek különbözőségei adják. Ezen egyáltalán nem segített, hogy „a könyvtárak nagy többsége, 69%-a egyáltalán nem rendelkezett semmiféle metaadattal a képeit illetően a projekt elindulásakor, így elmondható, hogy a projekt egyik járulékos eredménye ennek a hatalmas képanyagnak a feltárása, a metaadatok elkészítése által.”⁶⁵ Illetve: „a tartalmi feltártságot vizsgálva a legtöbben úgy nyilatkoztak, hogy nincsenek tartalmilag feltárva a képeik. 9%-uk a Köztaurust használja a tartalmi feltáráshoz, 6%-uk az Egyetemes Tizedes Osztályozást alkalmazza. 3%-kal képviselteti magát a Biodiversity Heritage Library által kidolgozott nemzetközi természettudományi feltáró rendszer.”⁶⁶ Az tárgyszavak egységességének érdekében szorgalmazták a *Köztaurusz* használatát, ám, mint azt a 3.2.2. fejezetben kifejtettem, ez a tárgyszó-rendszer sok esetben éppen az általánossága miatt nem alkalmas képek tartalmi feltárására. Ezt áthidalandó, az MDK-ban a *Köztauruszban* meglévő kifejezések *tárgyszóként*, az onnan hiányzóak pedig *szabad tárgyszóként* jelennek meg.

Ilyen heterogén feltártsági szint viszont nagyban meg tudja nehezíteni a gyűjteményben keresni kívánó felhasználók dolgát. Egy keresést lefolytatva azt tapasztalhatjuk, hogy például *Alpár Ignác* neve egy képnél⁶⁷ mint *alkotó*, egy másiknál⁶⁸ mint *szabad tárgyszó*, egy harmadiknál⁶⁹ pedig mint *közreműködő* jelenik meg. A probléma megoldása még várat magára, azt hiszem, a leghatékonyabb megoldást az MDK metaadat-struktúrájának egységesítése, annak folyamatos ellenőrzése és karbantartása jelentené.

---

⁶⁵ Bánkeszi Katalin, Dávid Adrienne, Moldován István: i. m. 9. p.

⁶⁶ U.o.

⁶⁷ A budapesti árú- és értéktőzsde tervpályázata. Alpár Ignác pályázata URL: <http://www.kepkonyvtar.hu/?docId=60047> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

⁶⁸ Az Árpád-kori román épület kolostor-udvara. URL: <http://www.kepkonyvtar.hu/?docId=63640> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

⁶⁹ Üdvözlét Nyíregyházáról. URL: <http://www.kepkonyvtar.hu/?docId=14383> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

5/B. Prometheus - Das verteilte digitale Bildarchiv für Forschung & Lehre⁷⁰

Profilját tekintve nagy hasonlóságokat mutat a Magyar Digitális Képkönyvtárral a Kölni Egyetem Művészettörténeti Intézete által gondozott *Prometheus*⁷¹ adatbázis. A projekt 2001-ben indult, négy felsőoktatási intézmény, a már említett kölni, a Berlini *Humboldt*, a Gießeni *Justus-Liebig Egyetem* és az Anhalti Főiskola összefogásával. A három évre tervezett projektet a Német Oktatási Minisztérium (*Bundesministerium für Bildung und Forschung*) 1,8 millió euróval támogatta.⁷² A céljuk egy olyan felület létrehozása volt (és továbbra is az), ami összeköti a különböző heterogén, földrajzilag egymástól elhatárolt digitális képgyűjteményeket, hogy minél több jó minőségű képhez biztosítsanak hozzáférést a kutatók és a felsőoktatásban résztvevők számára.⁷³ A projekt-időszak végeztével kialakították a máig használatban lévő finanszírozási és működési rendszert: az adatbázis jelenleg teljes mértékben önfenntartó, a kiadásokat a licenszek⁷⁴ értékesítéséből fedezik.

A *Prometheus* 62 adatbázis 822.181 képét teszi kereshetővé.⁷⁵ Ezek közül a legnagyobb a Drezdai Műszaki Egyetem (*Technische Universität Dresden*) által gondozott *Diathek Online* a maga 80.075 képével, leginkább művészettörténet témakörben. Ilyen mennyiségű dokumentum esetén viszont nagy problémát okoz a képek metaadatainak különféle struktúrája. Németországban is sokan foglalkoztak a kérdéssel, hogy hogyan lehetne egységesíteni a feltárást, e próbálkozások közül a legújabb a Német Múzeumok Egyesülete (*Deutscher Museums-verband*) által bemutatott közös adatcsere-formátum, a *museumdat*.⁷⁶

---

⁷⁰ Prometheus – Megosztott digitális képtárház az oktatásért és a kutatásért.

⁷¹ Das prometheus-Bildarchiv: Hochwertige Bilder zu Kunst, Kultur und Geschichte. URL: <http://prometheus-bildarchiv.de> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

⁷² Meilensteine 2001 – 2011. URL: <http://prometheus-bildarchiv.de/about/10years> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

⁷³ Lisa Deickmann: Prometheus : the distributed digital image archive for research and education. In: Béatrice Joyeux-Prunel: L' Art et la Mesure : Histoire de l' art et méthodes quantitatives. Párizs: Editions Rue d'Ulm, 2010. 142. p. Saját fordítás.

⁷⁴ Anmeldung und Lizenzen. URL: <http://prometheus-bildarchiv.de/license/index> (A letöltés ideje: 2011.11.14)

⁷⁵ 2011.11.10-i adat

⁷⁶ museumdat. URL: <http://www.museumdat.org/> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

Ám a *Prometheus* munkatársai is felismerték, hogy nem várhatják el, hogy minden, a közös adatbázisba szolgáltató képgyűjtemény átalakítsa az addig kialakított feltárási rendszerét. Mint ahogy azt Holger Simon, az egyesület elnöke írja: „[a dokumentumok] elektronikus tartalmi feltárási egységesítésére és szabványosítására irányuló törekvések csökkentik a kulturális sokszínűséget. Egy hasonló kezdeményezés csupán *egy bizonyos* tudományfelfogás érvényesülését jelenti, és nem adja vissza azok sokrétűségét.”⁷⁷ A bekerülés minimális követelménye csupán a mű címe, maga a kép, szerzői jogi információ és egy egyedi azonosító (például leltári szám) XML formátumban való megküldése, a többit a partnerekre bízzák.⁷⁸

Hogy a kapott dokumentumok feltártsági szintjeinek *heterogenitása* ellenére mégis biztosítani tudják a gyűjteményben található dokumentumok metaadatainak *homogenitását*, egy *lingo*⁷⁹ nevű programot használnak a képek indexeléséhez, ami egy algoritmus segítségével képes a szavak különböző változatainak, szinonimáinak kiszűrésére.⁸⁰ Ez tulajdonképpen azt eredményezi, hogy a partnerek által használt különféle adatokat, kulcsszavakat „lefordítják” egy nekik megfelelő egységes formára.

5/B.2. Keresés⁸¹

A gyűjteményben való kereséskor természetesen választhatunk az egyszerű és az összetett keresés között. Az összetett keresésnél megadhatjuk, hogy mely adatcsoportokban, illetve adatbázisokban szeretnénk keresni. A találati listán beállíthatjuk, hogy milyen szempont szerint legyenek rendezve a képek, hogy hány találat milyen nézet szerint jelenjen meg egy oldalon. A bélyegképre kattintva eljutunk a dokumentum adatlapjára, annak nagyobb képével és adataival. A képek minőségét értékelhetjük, azokat hozzáadhatjuk gyűjteményeinkhez, illetve prezentációt is készíthetünk belőlük. A kép fontosabb adatai alatt láthatóak a „rokon objektumok”, ahol a rendszer a vizsgált dokumentumhoz hasonlókat ajánl fel. Az oldal legalján található részén pedig megjegyzéseinket, észrevételeinket írhatjuk le.

---

⁷⁷ Holger Simon: Normierung und Standardisierung der Sacherschließung? : Ein Plädoyer für die Heterogenität von Sammlungsbeschreibungen aus wissenschaftshistorischer Sicht. URL: <http://kunstsi.uni-koeln.de/publ/04EVAHeterogen.pdf> (letöltés: 2011.11.10.) Saját fordítás.

⁷⁸ Lisa Deickmann: i. m. 142. p. lásd még: Metadaten – Inhalte. URL: <http://prometheus-bildarchiv.de/databases/metadata-contents> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

⁷⁹ Lex-lingo. URL: <http://lex-lingo.blogspot.com/> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

⁸⁰ Deickmann 143.p.

⁸¹ A *Prometheus* kialakításáról lásd a melléklet ábráit.

Regisztrált felhasználóknak a fent említett szolgáltatások igénybevétele mellett lehetőségük van például a fiókjuk személyre szabására is. Beállíthatjuk például, hogy a gyűjteménybe való bejelentkezéskor melyik oldalra érkezzünk (például hírek, összetett keresés, gyűjtemények stb.), továbbá azt, hogy a kereséskor milyen elrendezés és csoportosítás szerint hány kép (ezt tetszőleges számmal adhatjuk meg, nem csupán a szokásos 10-25-50-100 kombináció valamelyikének kiválasztásával) milyen sorrendben jelenjen meg a képernyőn, valamint azt is, hogy a képek adatlapján az adatok milyen módon látszódnak (egyszerű vagy részletes). Ezeken kívül sok más kényelmi funkció tetszőleges beállítását biztosítják a fejlesztők.

5/B.3. E-learning

Németországban nagy hagyománya van a multimédiás oktatási és tanulmányi platformoknak. A *Prometheus*ban kialakított gyűjtemény-rendszerek is ezt a célt szolgálják. A használók az általunk összeállított gyűjteményeket kétféleképpen is nyilvánosságra is hozhatják, egyrészt úgy, hogy mások csupán megtekinthessék, másrészt pedig úgy, hogy bárki szabadon szerkeszthesse azokat. A gyűjteményekhez hozzárendelhetünk leírásokat, saját tárgyszavakat, külső linkeket, illetve szintén biztosított a hozzászólás lehetősége. A már mások által létrehozott gyűjtemények között is végezhetünk keresést.

Véleményem szerint ez egy nagyon jó kezdeményezés, hiszen például a művészettörténeti oktatást nagyban megkönnyítheti egy ilyen e-learning rendszer megléte, ahol egy helyen megtalálható a tananyag részét képező képanyag, azokhoz hozzárendelhetőek különféle egyéb tartalmakra mutató linkek, illetve a hallgatók maguk is szerkeszthetik a gyűjteményt, illetve észrevételeiket, megjegyzéseiket is leírhatják.

5/B.4. Meta-image⁸²

A jelenleg is futó, *Meta-image* nevű projekt ezt a gyűjtemény-rendszert viszi egy magasabb szintre. A lényege szintén az, hogy a felhasználók szerkeszthessék az adatbázisban található tartalmakat, viszont annyiban különbözik a korábban említettől, hogy nem csupán a gyűjtemények adatait szerkeszthetik a látogatók, hanem magukat a képeket is. A látogatók saját maguk által összeállított (és ha lehetőségük van, akkor a mások által nyilvánosságra hozott) gyűjteményekben szereplő képeket nyithatják meg egy külön erre a célra kifejlesztett szerkesztő-programmal, és ott lehetőségük nyílik például saját kulcsszavak létrehozására

---

⁸² Meta-image. URL: <http://www2.leuphana.de/meta-image/index.html> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

(igaz, ez csupán a gyűjtemények szintjén valósul meg). Lehetőség van a képek *különböző részeinek* külön-külön való kezelésére is. Ez nagyjából úgy néz ki, hogy a felhasználó szabadon körberajzolhat bármit a képen, és az így körülhatárolt képi elemeket elláthatja leírásokkal, illetve különböző képek további részeivel is összekapcsolhatja azt, ezzel még részletesebb és alaposabb képleírást alkotva⁸³ A projekt nem titkolt célja, hogy egy interaktív rendszer létrehozásával minél inkább kihasználják a felhasználók *közösségi tudását*, mivel ők is felismerték, hogy sok esetben pluszinformációkkal is rendelkezhetnek a gyűjteményben található dokumentumokról.

5.2. Az MDK és a *Prometheus*

A *Prometheus* adatbázis idén „ünnepelte tízedik születésnapját”,⁸⁴ és úgy vélem, hogy az indulástól eltelt idő alatt Európa egyik legszínvonalasabb digitális képtárává nőtte ki magát. Ezt bizonyítja, hogy manapság már egyre több nemzetközi partnerrel is rendelkeznek, illetve, hogy jelenleg már 126 intézmény fizet elő az adatbázisra, és több mint 11 ezer regisztrált felhasználóval rendelkeznek.

Azt hiszem, a *Prometheus* példája jól mutatja, hogy egy átgondolt fejlesztési terv, egy jól körülhatárolt közönség igényeinek célzott kielégítése remek online képtárak létrejöttét eredményezheti. A Magyar Digitális Képkönyvtár sokat „tanulhat” a nagyobb külföldi képtárak helyzetének elemzéséből, és a *Prometheus* jó alapot ad az összehasonlításra, hiszen bár gyűjtőkörük részben különbözik, a megfogalmazott célok és a kijelölt utak terén nagy hasonlóságot mutatnak egymással.

---

⁸³ Bővebben: Meta-image Handbuch v. 1.2 URL: <http://www2.leuphana.de/meta-image/Material/MI%20Handbuch%20Version%201.2%20August%202011.pdf> (A letöltés ideje: 2011.07.06.) vagy: Projektbeschreibung Meta-Image. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=2BAvQimdT2Y> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

⁸⁴ Néhány napja (november 4-5.), a jubileum alkalmával nagyszabású konferenciát rendeztek Digitális perspektíva – szép kilátások? címmel.

	Magyar Digitális Képkönyvtár	Prometheus
Az elérhető részgyűjtemények száma	52	62
Az elérhető képek száma	78.000	822.181
Költség	ingyenes	fizetős
Személyre szabható beállítások	nem	igen
Találati halmaz további szempontok szerinti rendezése	nem	igen
Találati halmaz nézetének változtatása	igen	igen
Képekhez való hozzászólási lehetőség	nem	igen
Képek értékelésének lehetősége	nem	igen
Képek gyűjteményekbe rendezése	kedvencekhez való hozzáadás lehetséges	igen
Közösségi oldalakon való jelenlét	igen	igen
Puzzle-játék	igen	nem

3. táblázat: Az MDK és a *Prometheus*

Igaz, az MDK egy (hazánkban legalábbis) merőben új fejlesztés, véleményem szerint igen nagy potenciál rejlik benne. Hosszú út áll a munkatársak előtt, hogy egy jól működő adatbázist üzemeltethessenek, nem szabad, hogy a „kezdeti lendület” idővel elfogyjon. Mindezek ellenére biztató a képtár helyzete, és a további fejlesztések egy igen sokoldalú, népszerű szolgáltatást produkálhatnak.

6. Összegzés

A magyar helyzet egészét tekintve úgy érzem, hogy hosszú évek óta egyhelyben-toporgás zajlik. Mindenki szajkózza a maga igazát, sokadszorra hangsúlyozva azt, hogy *ki, mit és hogyan* digitalizáljon, ám a dokumentumok minőségi szolgáltatására a sok ütemterv és irányelv kidolgozása mellett már nemigen marad energia. Tény, hogy a leginkább az ezredforduló után megindult digitalizálási munkálatok csak ritkán követnek egy jól megfontolt és kidolgozott tervet, sok esetben inkább ad hoc jellegű, elhamarkodott, kevésbé átgondolt projektekről hallhatunk. Úgy vélem, ez a tendencia okozza a digitális gyűjtemények szétszórtságát, elaprózottságát, hektikusságát. Ezen a helyzeten cseppet sem javít az intézmények anyagi helyzetének romlása, illetve az, hogy a fontos napi teendők elvégzése mellett ritkán jut idő és személyi kapacitás a digitális gyűjtemény feltárását, ápolását, fejlesztését elősegítő „pluszmunkák” elvégzésére. Nagyon sok intézmény rendelkezik jelentős mennyiségű vizuális dokumentummal, sőt azok nagy részének digitalizálása is folyik, esetleg befejeződött, ám az interneten ezek nem, vagy csak korlátozottan érhetőek el (ilyen például a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Fotótárának, vagy a Petőfi Irodalmi Múzeum fotógyűjteményének anyaga).

E problémák kiküszöbölésére az utóbbi időben több megoldási terv is született. Sokan úgy vélik, hogy a dokumentum-leírás egységesítése, szabványok kidolgozása, a formai feltárás keretek közé szorítása oldhatja meg a fent kifejtett problémát. Ám azt hiszem, hogy a felülről irányuló szabályozási kezdeményezések (kivéve, ha a legteljesebb mértékben körültekintőek és átgondoltak) a legtöbb esetben csődöt mondanak, hiszen megvalósíthatóságuk korlátokba ütközhet némely gyűjteményben. Úgy gondolom (és ezzel nem vagyok egyedül⁸⁵), hogy bár különböző intézmények különböző utakon járnak, ezen utak nagy részének igenis *van értelme*, még akkor is, ha csupán az adott gyűjteményre érvényes.

A megoldás véleményem szerint (ezzel szintén nem vagyok egyedül: „Sándor Tibor szerint a hazai fotókincs közzétételének a közös keresést biztosító digitális adatbázis kialakítása az egyetlen módja, hiszen a [...] fontos alkotások szeszélyes eloszlásban, meglehetősen szétszórtan lelhetők föl az országban”⁸⁶) egy olyan közös keresési és szolgáltatási rendszer, ami az MDK-val már létrejött. Összességében elmondható, hogy a Magyar Digitális Képkönyvtár létrehozásával egy *hiánypótló* honlap született. Igaz, a kezdeményezés még gyerekcipőben jár, hosszú út áll a készítők előtt, hogy egy teljes körű, színvonalas képgyűjteményt üzemeltessenek, ám az irányvonalak lassacskán kezdenek

⁸⁵ V.ö.: Deickmann, Lisa i. m. 142.p.

⁸⁶ Szarka Klára: i.m.

kirajzolódni, és véleményem szerint jó felé mutatnak. Úgy gondolom, esetleg érdemes elgondolkozni azon, hogy nem lenne-e jó ötlet kiterjeszteni a Képkönyvtár partneri körét a múzeumokra, levéltárakra, illetve egyéb, vizuális dokumentumokkal rendelkező intézményekre is. Igaz, ezzel ellent mond, hogy „a hazai szakmai közösségben az elmúlt években kiérlelődött az álláspont, hogy az aggergációt (sic!) ne egyetlen országos aggregátor lássa el, hanem közgyűjteményi áganként kijelölt intézmény”⁸⁷, ám a külföldi példák azt mutatják, hogy az *interdiszciplináris, heterogén gyűjtőkörű* online adatbázisok igenis működőképesek, sőt talán jobban ki is elégítik a felhasználói igényeket, mint a szakáganként külön-külön megvalósuló szolgáltatások.

Sokan (hozzáteszem: joggal) hangsúlyozzák azt is, hogy a magyarországi gyűjtemények számíthatnak külföldi érdeklődésre is. Ez a különféle gyűjtőoldalak esetén hatványozottan igaz. Viszont pusztán a holnapok ismertetőjének angolra fordításával ez nem valósítható meg, hiszen a dokumentumok feltárása, és így az azok közötti keresés is kizárólag magyar nyelven folyik. Érdemes lehet fontolóra venni például az MDK-hoz hasonló (ha a jövőben megvalósul, akkor a leendő múzeumi és levéltári) gyűjtőoldalak esetében egy nyelvtől független, vizuális dokumentumokra specializálódott osztályozási rendszer (például a már említett *Iconclass*) honosítását is, hiszen talán ez biztosítaná a legjobban a többnyelvű keresés lehetőségét.

Úgy gondolom, hogy a Magyar Digitális Képkönyvtár létrehozásával a hazai közgyűjteményügy jó irányba indult el, a szolgáltatások körének esetleges kiszélesítése, azok további fejlesztése pedig egy jó minőségű, valóban *európai színvonalú* digitális gyűjteményrendszert eredményezhet.

---

⁸⁷ Bánki Zsolt István, Szecsey István: Digitalizációs törekvések az európai és hazai múzeumi gyakorlatban. In: Múzeumi közlemények, 2010. 1. sz. 40. p. URL: http://www.museum.hu/services/mk/files/mk_2010_1.pdf (A letöltés ideje: 2011.11.04.)

7. Bibliográfia

Monográfiák

PANOFISKY, Erwin: *A jelentés a vizuális művészetekben : tanulmányok*. Bp.: Gondolat, 1984.

SONTAG, Susan: *A fényképezésről*. Bp.: Európa, 2010.

SZŐNYI György Endre, Szauter Dóra (szerk.): *A képek politikája : W. J. T. Mitchell válogatott írásai*. [Szeged]: JATEPress, 2008.

Kéziratok

BOR Balázs: *Magyar digitális képkönyvtári gyűjtemények metaadat-használata* : OTDK dolgozat. Debrecen: Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, 2011.

LAÁR Erika: *A digitalizálás, mint az állományvédelem egyik lehetséges módja : Digitalizálási és állományvédelmi munkák a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Fotótárában* : szakdolgozat. Bp.: ELTE, 2004.

LEBRECHT, Heike: *Methoden und Probleme der Bilderschliessung am Beispiel des verteilten digitalen Bildarchivs Prometheus* : Diplomarbeit. Köln: Fachhochschule, Fakultät für Informations- und Kommunikationswissenschaft, 2004.

Cikkek, tanulmányok

BÁNKESZI Katalin: *"Digitalizálni, de..."*. Érvék és ellenérvek, félelmek és remények. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 57. évf. (2010.) 7. sz. 275-282. p.

BÁNKESZI Katalin: *Egy képes(hon)lap a könyvtárból*. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 56. évf. (2009) 9. sz. 403-407. p.

BÁNKESZI Katalin, Dávid Adrienne, Moldován István: *A Magyar Digitális Képkönyvtár projekt (MDK)*. In: Könyvtári Levelező/Lap. 21. évf. (2009) 6. sz. 7-12.p.

BÁNKI Zsolt István, Szecsey István: *Digitalizációs törekvések az európai és hazai múzeumi gyakorlatban*. In: Múzeumi közlemények 2010/1. [Bp.]: NEFMI, [2010]. 39-46. p.

DÁVID Adrienne: *Kulturális örökségünk digitális képeken – “Megnyílt” a Magyar Digitális Képkönyvtár*. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 18. évf. (2009) 9. sz. 26-32. p.

DÁVID Adrienne, Kőrös Kata: *Adattármustra. Képgyűjtemények*. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 58. évf. (2011) 5. sz. 205-217.p.

DÁVID Adrienne, Kőrös Kata: *Adattármustra. Képgyűjtemények 2.* In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 58. évf. (2011) 6. sz. 262-274.p.

DEICKMANN, Lisa: *Prometheus : the distributed digital image archive for research and educaion*. In: Béatrice Joyeux-Prunel: *L’ Art et la Mesure : Histoire de l’ art et méthodes quantitatives*. Párizs: Editions Rue d’Ulm, 2010. 141-151.p.

JANSEN, Bernard J.: *Searching for digital images on the web*. In: Journal of Documentation. 64. évf. (2008) 1. sz. 81-101. p. Magyarul: Drótos László: *Digitális képek keresése a weben*. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás 56. évf. (2009) 11-12. sz. 557-561. p.

KŐRÖS Kata, Somogyi Tamás, Ternai Zita: *Adattármustra. Képparchívumok*. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 55. évf. (2008) 5. sz. 225-237. p.

MÉNARD, Elaine: *Image Indexing: How Can I Find a Nice Pair of Italian Shoes?* In: The Bulletin of the American Society for Information Science and Technology. 34. évf. (2007) 1. sz. 21-25. p.

PLANK Ibolya, Cs.: *A fotográfia mint a vizuális nemzeti örökség része*. In: Múzeumi közlemények 2008/1. [Bp.]: OKM, [2008]. 29-40. p.

SIMON, Holger: *Normierung und Standardisierung der Sacherschließung? : Ein Plädoyer für die Heterogenität von Sammlungsbeschreibungen aus wissenschaftshistorischer Sicht*. URL: <http://kunstsi.uni-koeln.de/publ/04EVAHeterogen.pdf> (letöltés: 2011.11.10.)

SIMON, Holger: *prometheus – Das verteilte digitale Bildarchiv für Forschung & Lehre. Verspricht prometheus mehr als es halten kann?* URL: <http://kunsts.uni-koeln.de/publ/05AKMBDresden.pdf> (letöltés: 2011.11.10.)

SIMON, Holger: *prometheus und Justitia : Bildarchive der Kunst- und Kulturwissenschaften im Spannungsfeld des medialen Umbruchs hin zu einer digitalen Informationsgesellschaft* URL: <http://kunsts.uni-koeln.de/publ/06PromJustitia.pdf> (letöltés: 2011.11.10.)

SZARKA Klára: *Fényképek a múltból : Fotógyűjtemények és archívumok sorsa a digitális korszakban.* 1-3. rész. In: *Fótóművészet.* 49. évf. (2006) 3-4. sz. 32-44. p. és 5-6. sz. 52- 59. p. ill. 50. évf. (2007) 1. sz. 62-70. p.

TURNER, James M.: *A typology for visual collections.* In: *The Bulletin of the American Society of Information Science* 25. évf. (1999) 6. sz. URL: <http://www.asis.org/Bulletin/Aug-99/turner.html>

Elektronikus források

Art & Architecture Thesaurus® Online URL: <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/index.html> (A letöltés ideje: 2011.11.03.)

Bildindex der Kunst und Architektur. URL: <http://www.bildindex.de> (A letöltés ideje: 2011.11.04.)

Budapest-képtár. URL: <http://database.fszek.hu:2006/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

Das digitale Historische Archiv Köln URL: <http://www.historischesarchivkoeln.de/de/info/dhak> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

A Digitális Gyűjtemény Osztály (eredeti nevén: MEK Osztály) küldetésnyilatkozata. URL: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/kuldetes.htm> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

Digitális Képtár (DKA). URL: <http://dka.oszk.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

Felbecsülhetetlen levéltári károk Kölnben URL: http://www.mult-kor.hu/20090306_felbecsulhetetlen_leveltari_karok_kolnben (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

Fortepan. URL: <http://www.fortepan.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

Fotómozaik 1938-2006. URL: <http://foto.mti.hu/fotoweb/> (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

ICONCLASS a multilingual classification system for cultural content. URL: <http://www.iconclass.org/> (A letöltés ideje: 2011.11.03.)

Lex-lingo. URL: <http://lex-lingo.blogspot.com/> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

The Library of Congress' photostream URL: http://www.flickr.com/photos/Library_of_Congress (A letöltés ideje: 2011.11.12.)

MDK – Magyar Digitális Képkönyvtár. URL: <http://www.kepkonyvtar.hu/> (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

Meta-image Handbuch v. 1.2 URL: <http://www2.leuphana.de/meta-image/Material/MI%20Handbuch%20Version%201.2%20August%202011.pdf> (A letöltés ideje: 2011.07.06.)

museumdat. URL: <http://www.museumdat.org/> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

Néprajzi Múzeum – Gyűjtemények. URL: <http://www.neprajz.hu/tartalom.php?menu2=28> (A letöltés ideje: 2011.11.03.)

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium „Reneszánsz év 2008” programja keretében pályázatot hirdet könyvtárak számára „Magyar Digitális Képkönyvtár” címmel. URL: http://www.okm.gov.hu/letolt/kultura/kozmu/reneszansz2008_konyvtar_080211.pdf (A letöltés ideje: 2011.11.13.)

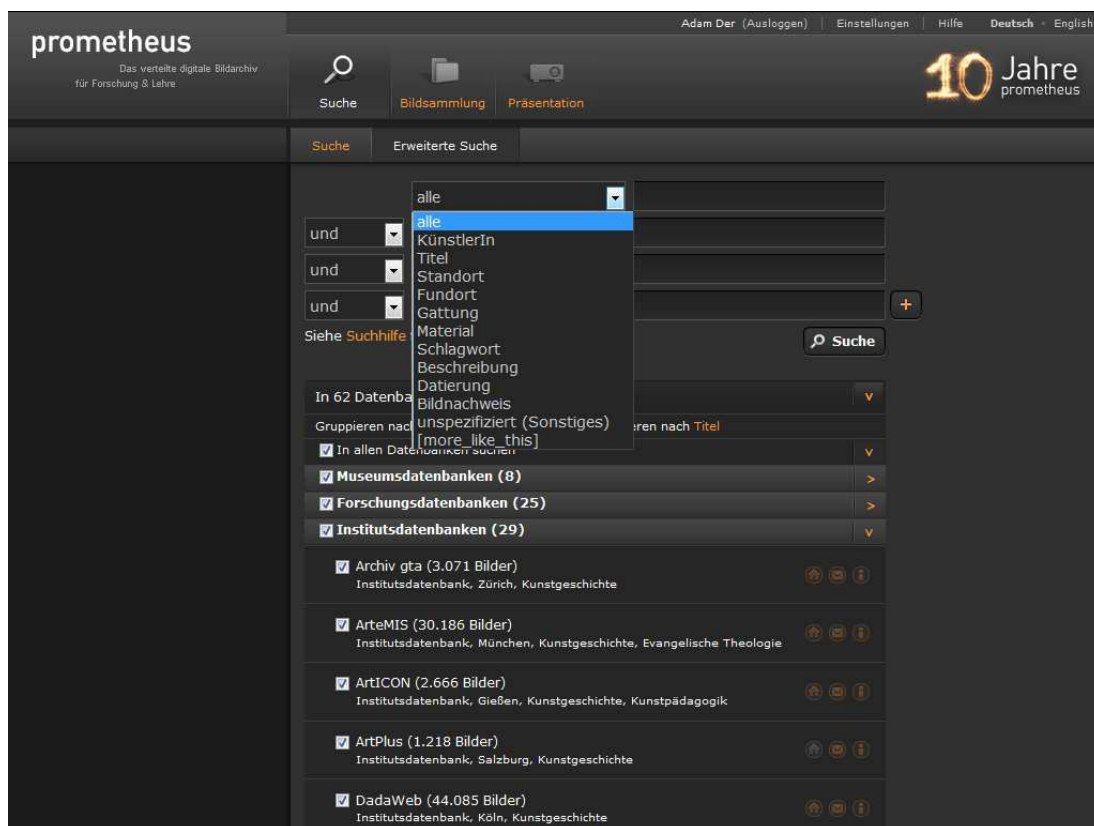
Portál program – a könyvtárügy stratégiája 2008-2013. URL: <http://ki.oszk.hu/content/portal-program> (A letöltés ideje: 2011.11.07.)

Das prometheus-Bildarchiv: Hochwertige Bilder zu Kunst, Kultur und Geschichte. URL: <http://prometheus-bildarchiv.de> (A letöltés ideje: 2011.11.14.)

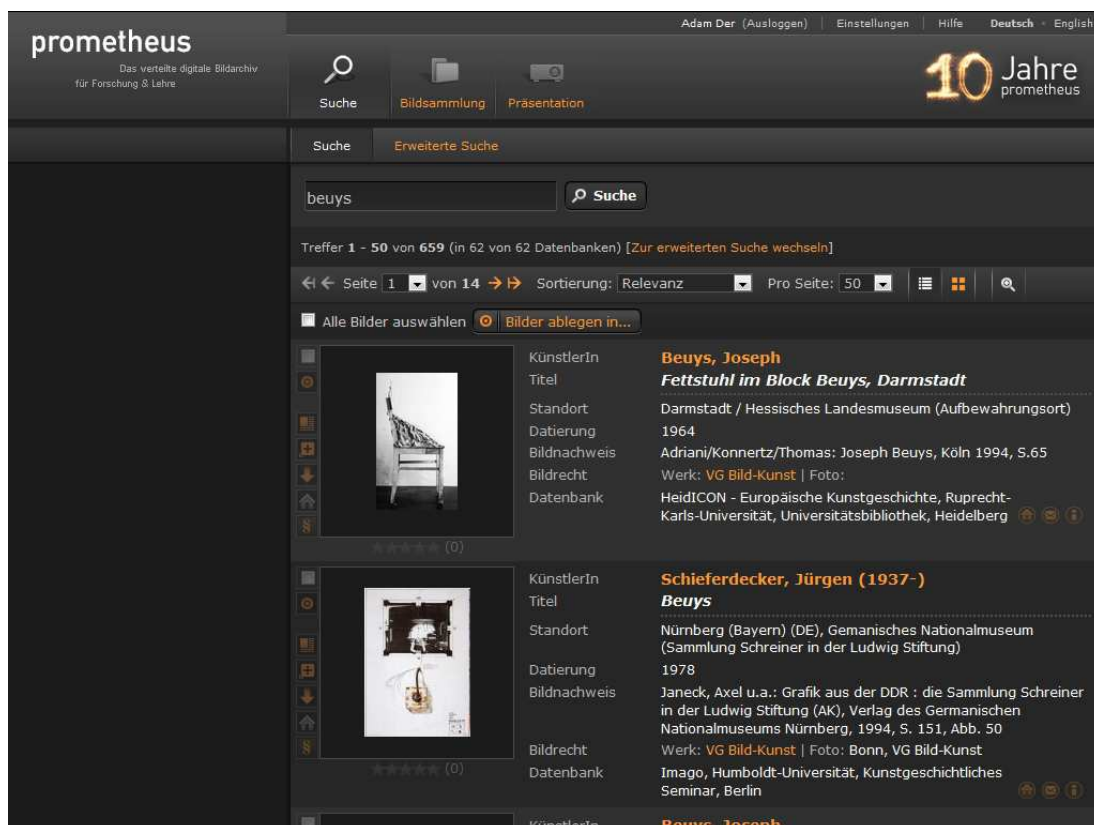
UNGVÁRY Rudolf: A tezaurszokról. URL: http://regi.oszk.hu/hun/szakmai/tezaursz/tezaursz_oszk_hu.htm#magy (A letöltés ideje: 2011.11.10.)

8. MELLÉKLETEK

A Prometheus felülete.

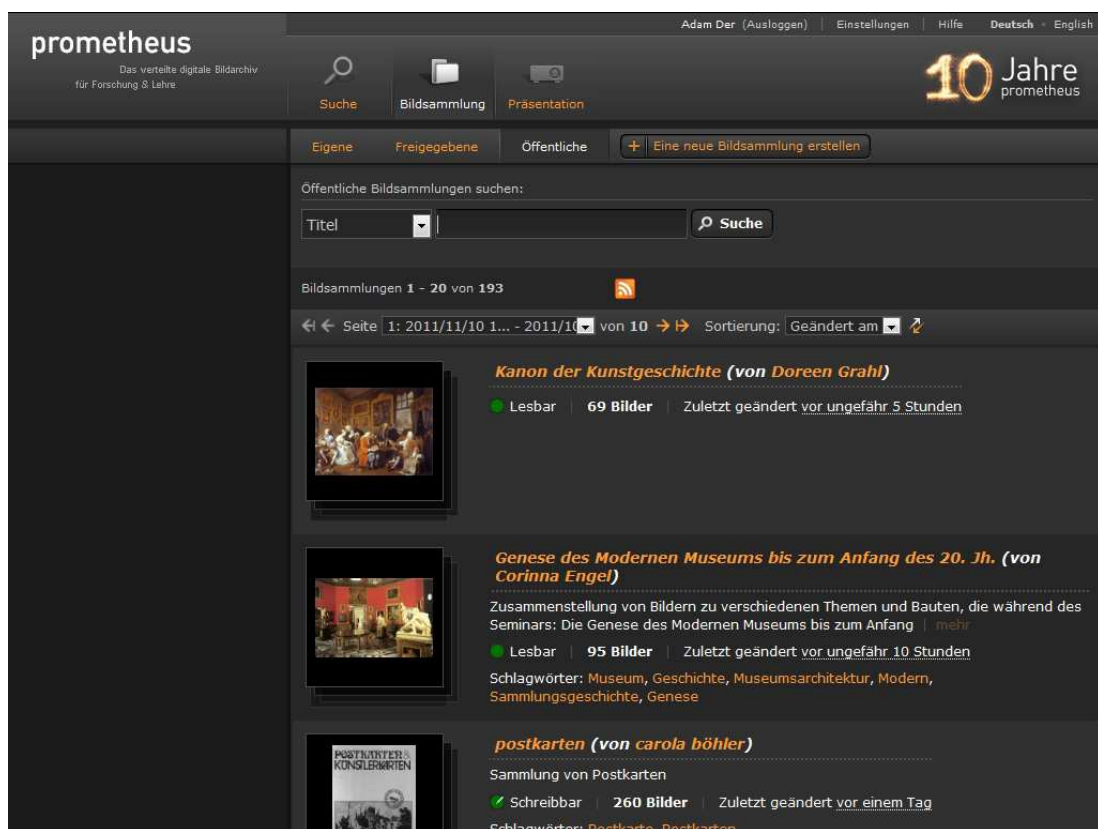
1. ábra: Összetett keresés

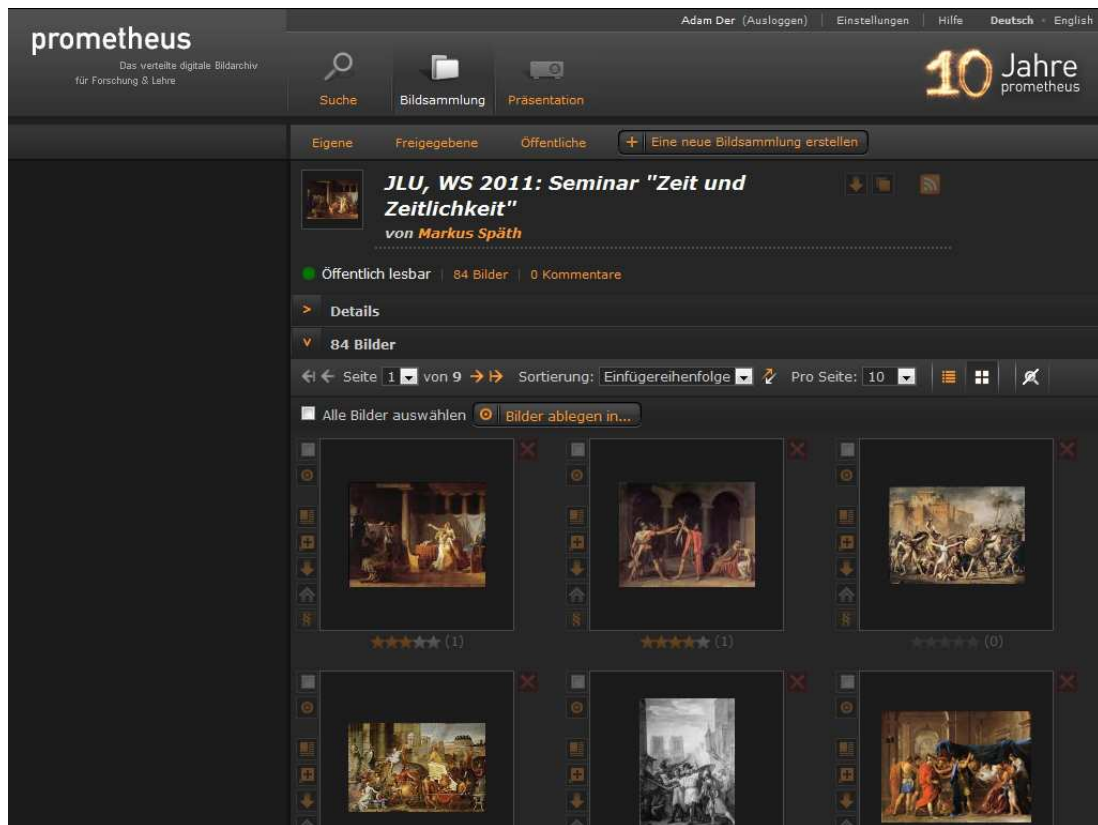
2. ábra: A keresés eredménye

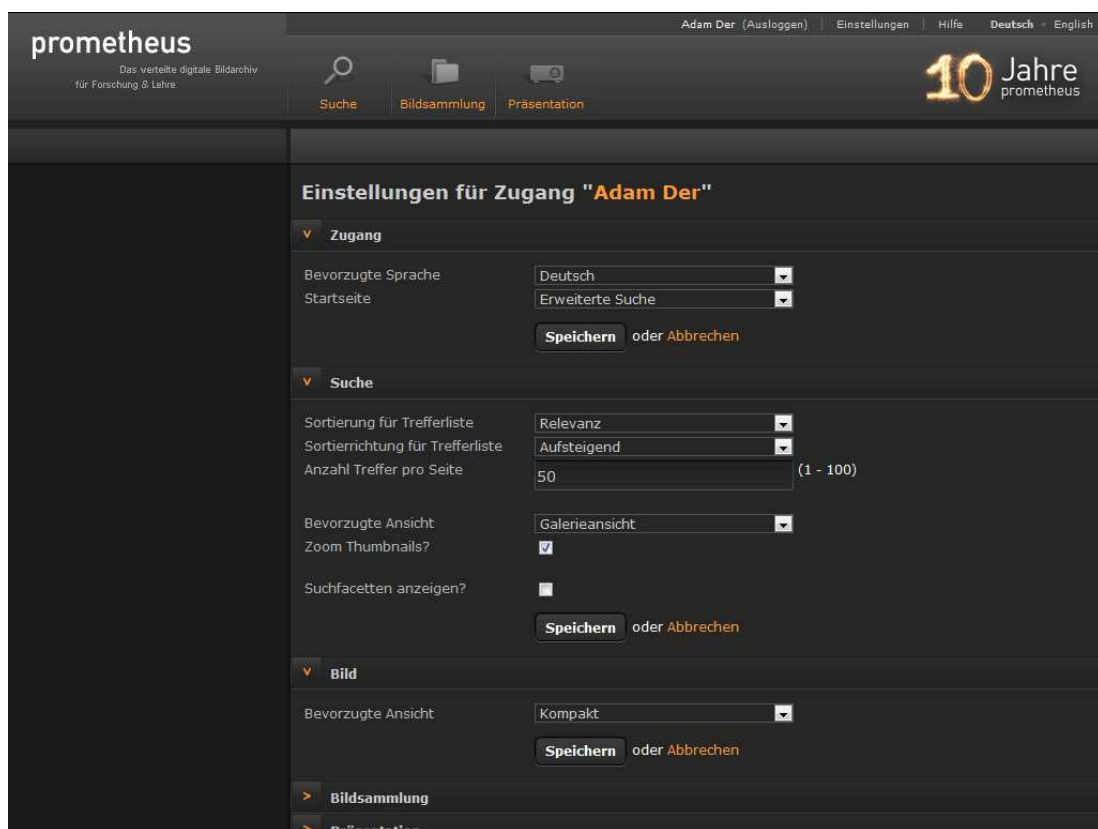
3. ábra: A képek adatlapja

4. ábra: Gyűjtemények

5. ábra: A gyűjtemények adatlapja

6. ábra: Beállítások